

Nr 316

Av fru Marklund m. fl., om överförande i samhällets ägo av rikets mineraltillgångar, m. m.

(Lika lydande med motion nr 282 i Första kammaren)

Sysselsättnings- och befolkningsutvecklingen i norrlandsläna är bekymmersam, främst för människorna själva, men också för kommunala och andra myndigheter. Avfolkningen ökar oavbrutet de berörda kommunernas ekonomiska svårigheter. Avsevärda skatthöjningar blir ofrånkomliga i många kommuner om skolväsendet skall kunna organiseras tillfredsställande och nödvändig service tillhandahållas för befolkningen.

Tornedalen, som under en följd av år toppat statistiken över antalet utflyttade, uppvisar även för år 1968 en befolkningsminskning på över 1 000 personer. Dessa utgörs huvudsakligen av ungdomar och unga familjer, som på grund av bristande sysselsättningsmöjligheter tvingats lämna sin hembygd. Mot bakgrunden av kommunernas framtida möjligheter att fungera tillfredsställande ter det sig angeläget att denna utveckling snarast bryts.

Den av länsstyrelsen och planeringsrådet i Norrbotten fastställda lokaliseringspolitiska målsättningen fram till 1980 går ut på att 16 000 nya arbetstillfällen måste skapas i Norrbotten under denna tid. Skall denna målsättning uppnås, måste staten aktivt gripa in.

För samtliga norrlandslän är det angeläget att sysselsättningsmöjligheterna ökar, inte bara för den kvarvarande befolkningen utan också för att få till stånd en befolkningsökning. Det finns delar av Norrland som så starkt åderlåtits på de arbetsföra åldrarna att det nu är nödvändigt att få tillbaka dessa för att trygga en önskvärd utveckling.

Trots att tusentals människor varje år lämnat Norrland, så fortsätter arbetslöshetstalen att stiga för denna landsdel. Medan arbetslösheten för landet som helhet, enligt uppgifter från arbetsmarknadsmyndigheterna, nu ligger lägre än för ett år sedan, så skärps sysselsättningsproblemen i norrlandsläna och skogsläna ytterligare och drabbar allt fler människor i dessa områden.

Till bilden hör decenniernas underlåtenhet från det s. k. privata näringslivets sida att lösa sysselsättningsfrågan för norrlandsläna. Vi har, senast i motion II: 839 år 1968, påvisat hur miljonvinster från gruvdrift och skogsindustri hämtats i norrlandsläna, men dessa vinster har inte investerats i sysselsättningskapande åtgärder för befolkningen. I samma motion fram-

höll vi att statsmakternas engagemang framför allt i Norrbottens län för att genom näringspolitiska ingripanden motverka följderna av den oansvariga privatkapitalistiska politiken inte kan underskattas. Men den situation som nu råder i norrlandslänen och som de i januari publicerade siffrorna från Norrbottens länsarbetsnämnd ger en ny illustration till kräver helt andra och avgörande statliga insatser på det näringspolitiska området. Detta framhölls också med skärpa i den debatt som fördes i höstas med anledning av de alarmerande uppgifterna om företagsnedläggningar i Ådalen.

I årets statsverksproposition anges de sysselsättningsskapande åtgärderna som »ett nödvändigt komplement till de rörlighetsfrämjande». Vi vill för vår del sätta de sysselsättningsskapande åtgärderna främst med tanke på den kraftiga utflyttning som hittills blivit följden av de »rörlighetsfrämjande åtgärderna». Vi hävdar således att lokaliseringpolitiken nu främst måste inriktas på att utvidga den samhällseliga sektorn inom industrin och andra näringsgrenar. En sådan inriktning förutsätter ökade insatser för att konkret planera produktionsinitiativ. Vi vill i det sammanhanget upprepa tidigare krav om att norrlandslänen inte skall betraktas enbart som råvaruproducenter. En utbyggnad av gruvnäringen och malmförädlingsindustrin skulle motverka tendensen till fortsatt utflyttning.

Det har under senare år i Norrbotten gjorts åtskilliga fynd, större såväl som mindre, av kvarts, fältspat och andra mineral. Beträffande en del av dem är provbrytning redan planerad, medan andra ännu är bristfälligt undersökta. Vi ber i detta sammanhang att få ansluta oss till länsstyrelsen i Norrbotten som anser att prospekteringsverksamheten bör ökas och möjligheterna till snabb teknisk och ekonomisk undersökning av olika fynds brytningsförutsättningar förbättras. En aktivisering på malmletningsområdet förefaller alltså motiverad, liksom det finns skäl att uppmärksamma frågan om förädlingsindustrier i anslutning till gjorda fyndigheter.

Den hittills dominerande inriktningen på enbart råvaruutvinning inom gruvhanteringen och tillverkningen av halvfabrikat har medfört samhälls-ekonomiska och näringspolitiska nackdelar och dessutom hindrat en ändamålsenlig differentiering av näringslivet. Vilka följder detta haft för arbetsmarknadspolitiken, inte minst när det gäller sysselsättningsmöjligheter för den kvinnliga arbetskraften, har ofta framhållits.

Alla prognoser visar att förbrukningen av järn och stål kommer att öka, i vårt land såväl som i andra länder. Dessa prognoser visar också på en förskjutning mot färdigprodukter. Mot den bakgrunden synes det angeläget att återigen påtala det anmärkningsvärda i att Sverige, med dess stora förutsättningar att inte bara tillgodose det egna behovet av järn och stål utan också att bedriva en omfattande export av dessa varor, i stället har en stor och ökande järn- och stålimport. Denna omständighet visar också

att en utbyggnad av Norrbottens järnverk inte bara är en angelägenhet ur lokal sysselsättningssynpunkt utan också en nationalekonomisk sådan. Investeringar bör där göras så att NJA kan inriktas på ökad färdigproduktion. En utbyggnad till dubbla kapaciteten vid Norrbottens järnverk och därtill en ökning av förädlingsgraden är sålunda angeläget. NJA bör kunna byggas ut till ett järnverk av kontinentala mått.

En statlig verkstadsindustrisri, baserad på produktion inom LKAB och NJA, ter sig som en följdriktig åtgärd i syfte att öka sysselsättningen i norr. En sådan industri kunde ta upp framställning av någon av de metallprodukter som anges i norrlandskommitténs förslag, exempelvis traktorer. Vägmaskiner och snöröjningsredskap är andra produkter som nu importeras, men som borde kunna framställas i Norrland.

För att åstadkomma den här skisserade utvecklingen av gruvhanteringen och få till stånd förädlingsindustrier och verkstadsindustrier med de positiva följder detta skulle få i socialt och lokaliseringspolitiskt avseende anser vi att mineraltillgångarna och gruvhanteringen bör överföras i samhällets ägo.

Frågan om utbyggnad av Karlsborgsverken är avgörande för kalixbygdens framtid men har därutöver betydelse för hela östra Norrbotten. Uppgifter om ett omedelbart behov av 150 miljoner kronor till investeringar och utbyggnad om inte pappersmassfabriken skall gå samma öde till mötes som andra ASSI-industrier i kalixbygden gjort aktualiserar på nytt kravet om betydande investeringar i Karlsborg för att inte företaget skall bli aktersglat i konkurrensen. Det behövs en breddning och utveckling av produktionen som ger företaget möjlighet inte bara att överleva utan också att utvecklas till ett bärkraftigt och expanderande företag. En sådan breddning kunde åstadkommas t. ex. med tillverkning av lövmassa, vilket inte endast skulle öka antalet anställda och därmed stärka basen för näringslivet i östra Norrbotten utan också bidra till att öka sysselsättningen i inlandet, bl. a. genom ökad avverkning.

Den tyvärr onödigt försenade Graddisvägen bör, när den en gång är klar, kunna bidra till ökad företagsamhet i inlandet. Det finns därför skäl att från statsmakternas sida redan nu undersöka vilka produkter som kan framställas och marknadsföras i hela kalottområdet. Den planerade klyvstensfabriken i Arjeplog är ett exempel på sådana företag, men det finns förutsättningar för fler.

Det är givetvis inte möjligt att i en motion ange alla de industrier som kunde ge människorna som bor i norrlandslänen möjlighet att stanna kvar i sin hembygd. Men som exempel på företag baserade på norrländsk råvara kan utöver det redan anförda nämnas en möbelindustri, baserad på den norrländska furan, konservindustri med råvaror från en rationaliserad renskötsel (renköttbullar kan säkerligen tillverkas i Norrland lika väl som i

Klintehamn) och pälsdjursuppfödning. Bland dessa finns också företag som kunde etableras i glesbygderna och innebära säkrare framtidsutsikter än den satsning på hemarbete som nu anges i statsverkspropositionen.

Turismen är en näring som Norrland äger alla naturliga förutsättningar för att utveckla. I likhet med Norrbottens länsstyrelse anser vi att utbyggnaden av denna näringsgren för detta läns vidkommande bör koncentreras till trakterna av den blivande Graddisvägen, till gällivare-jokkmokksområdet och till Torneträsk. Men vi vill i det sammanhanget också framhålla det angelägna i att frågan om mellanriksvägen Kiruna—Narvik påskyndas.

I särskild motion göres hemställan om skrivelse till Kungl. Maj:t om malmprospekteringsverksamheten, m. m.

Med stöd av det nu anförda föreslås,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att en särskild utredning tillsättes med uppgift att snarast framlägga en plan för överförande i samhällets ägo av landets mineraltillgångar samt gruvindustrin och förädlingsindustri i anslutning till denna;

att en plan utarbetas för att i norrlandslänen skapa statliga metall- och verkstadsföretag, med beaktande av behoven av industrietablering i norrlandslänens inland;

att en norrbottnisk verkstadsindustri etableras, baserad på produktionen vid LKAB och NJA;

att möjligheten till lokaliseringstöd åt statliga företag beaktas för investeringar till utbyggnad av Karlsborgsverken.

Stockholm i januari 1969

Eivor Marklund (vpk) C. H. Hermansson (vpk) Gunvor Ryding (vpk)

Nr 317

Av herrar **Blomkvist** och **Odhe**, om *ändrade bestämmelser för tillsättande av tjänster inom svenska kyrkan.*

(Lika lydande med motion nr 285 i Första kammaren)

Stockholm i januari 1969

Arne Blomkvist (s)

Nils Odhe (s)
